

Cholajil 023

GENESIS

Cap. 9:12 - 10:32

Kaqak'is utzam ri qatinonik waral, chrij ri capitulo 9 rech ri wuj Genesis. Xujtak'i' chupam ri qachak kanoq chupam ri ver. 11, jawije' chi' xub'ij wi ri Dios:

11 Are wa' ri ujikib'axik ri nutzij awuk': Man k'o ta chi jun mul kink'is kiwach ri winaq ruk' nimalaj jab'; man k'o ta chi jun mul käpe chi jun nimlaj jab' ri kuk'is uwach ri uwachulew. (Gen. 9:11)

Xqab'ij chi' k'o jun uchi'nik ri Dios xuquje' kaqilo chi tzare' je' wa' käb'an che, gas are' ri urib'al ri Dios chi man kutzach tä chi uwach ri ulew ruk' q'eqa'l jab'. Xqab'ij chi ri jun k'ajsab'al wachaj chik ri käpe na puwi' ri uwachulew, are jun k'ajsab'al wachaj re q'aq', are wa' ri kaqariq chupam ri cap. 3 rech ri ukab' uwuj ri Pedro. Rech ri qatijonik che we kämik, are kujok che usik'ixik ri vers. 12 k'a chupam ri ver. 17 che wa' we cap. 9 rech ri Gènesis.

12 Xub'ij k'u ri Ajawaxel: are wa' ri retal ri ujikib'axik ri nutzij chb'e q'ij saq iwuk' xuquje' kuk' konojel ri k'o kik'aslemal ri e k'o iwuk': 13 Nuyo'm ri nuraxq'ab' cho taq ri sutz', are wa' kux na jun etal rech ri nujikb'axik che ri nutzij ri In xuquje' ri uwachulew. 14 Aretaq ri In kinch'uq ri uwachulew ruk' taq ri sutz', chikixol taq ri e are' kaq'alajin ri raxq'ab', 15 kanataj k'u na chwe ri ujikib'axik nu tzij ri nub'anom iwuk' xuquje' ri nub'anom kuk' taq ri k'o kik'aslemal. Man k'o ta chi jun mul ri joron kub'an nimalaj jab' rech kuk'is ta ne' uwach ronojel ri xa e kamel. 16 Ronojel joq'otaj aretaq kaq'alajin ri raxq'ab' chuxol taq ri sutz', kin wil k'u ri' xuquje' kanataj ri chwe ri ujikib'al nutzij ri nub'anom chb'e q'ij saq kuk' konojel ri k'o kik'aslemal ri e k'o choch ri uwachulew. 17 Ri Ajawaxel xuk'is utzam ri utzij ruk' ri Noé: Are wa' retal ri jikib'al tzij ri nub'anom kuk' konojel ri k'o kik'aslemal ri e k'o cho ri uwachulew. (Gen. 9:12-17)

Kaqil waral ri uketb'al ri k'ulwachik, kaqakoj k'ut chi k'o jun qastzij ke'l kub'ij ajchikajil. Are jun uk'axwach ri jun jasech o ri jun chak ri kub'an ri Dios pa qanima'/sacramento kaqab'ij tä ne' che: Jun chak ri kub'an ri Dios pa qanima' /sacramento q'alaj uwachil ri' ri karichalaj ri uchi'nik ri Dios, are k'u wa' ri k'o

quk' waral. Ri raxq'ab' kux jun k'utunik rech ri k'ulwachik ri xub'an ri Dios/pacto, je' wa' kaqab'ij che jub'iq ub'ixik ri kaqab'ij che sacramento.

Chila'ampe la kub'ij ri Dios: "Kinwil k'ut, xuquje' kanataj k'u chwe". Man xub'ij tä ri Dios chi lal kilow la. Xub'ij chi Are' are kilowik na. Xub'ij chi karil na xuquje' kux wa' je' tä ne' jun k'ulwachinik ri man kak'is tä uwach chikixo'l ri Dios xuquje' konojel winaq ri k'o uk'aslemal, k'uk' konojel ri winaq ri k'o cho ri uwachulew. Xuquje' kux k'u jun kub'sab'al k'uxaj chqe uj aretaq kaqil ri raxq'ab'/arco iris. Are wa' ri uk'ulwachinik ri Dios, man xaq xu'tä ruk' ri Noè, xane' xuquje' konjel kuk' ri wanaq ri e k'o cho ri uwachulew.

Rumal k'u wa', ri k'o quk' waral xaq jub'iq ma kopanik jas jun chak ri kub'an ri Ajawaxel pa ri qanima'/sacramento. Jas ri xqab'ij, jun sacramento are' jun k'ub'al ri q'alaj uwachil ri kunuk' rib' ruk' jujun taq chi'nik. Qila' ampe jun k'amb'al no'j, ri Pascua, xux jun k'utunik. Ri jun brons kumatx xuquje' ri pwaq ri saq pwaq ri xuch'ay ri Gedeòn xe b'ux taq k'utunik. Che taq we q'ij kamik k'o quk' ri qasna' xuquje' ri k'isb'al uwa'im ri Qajawal Jesucristo, xux taq wa' k'utunik.

Ri tata' ri Dr, John Peter Lange kuq'alajisaj: "Ri uwaq'ach ri toq'ob' ajchikaj, xuquje' ri uq'ach ri qakojonik xuriq rib' chupam ri jun chak ri kub'an ri Dios paqanima'/sacramento". Are wa' ri kak'ulamataj waral aretaq ri achi käril ri raxq'ab'. Ri kojoniq kuchip ri chi'nik taq ri kuriq rib' ruk' ri k'utunik. Rumal chi ri tzij xuquje' ri k'utunik junam keb'inik. Ri raxq'ab' are wa' utzilil'al utzij ri Dios che ri ujukub ri Noè. Kub'ij ri Dios: "Kinwil k'u na, xuquje' kanata'j na chwe".

Kaqariq k'u na jun jasech ri kub'an k'ax che ri kub'äsab'al k'uxaj aretaq kaqak'is usuk'ixik ri capitulo. Aretaq ri achi xel chupam ri jukub' aretaq q'ataninoq chik ri q'eqa'l jab', xuquje' k'u ri ajmakib' ekaminaq chik, we ne' je' ri' ¿A k'isnoq k'u lo ri mak cho ri uwachulew? Qila' k'ampe: Ri vers. 18 xuquje' ri ver. 19 che we cap. 9 rech ri Génesis, je' wa' kub'ij chqe:

*18 Ri e ralk'wal taq ri Noé ri xeb'el uloq chupam ri nim jukub' are' taq wa', ri Sem, ri Cam, ri xux utat ri Canaán, xuquje' ri Jafet. 19 Are taq wa' ri e uk'ajol ri Noé, ri e kuk' taq ri e kijalil xkinojisaj ri uwach ri uwachulew.
(Gen. 9:18-19)*

¿Jas che wa' ri Tioxlaj Uxlab'axel rech ri Dios kutzijoj we jastaq ri' chqe waral? Kunataj chi ri Cam are utat ri Canaán, xuquje' ri utinamit ri ri Dios ke'

na chupam ri tinamit ri Canaán. Ri vers. 20 k'a chupam ri ver. 23 rech we cap. 9, je' wa' kub'ij:

20 Ri Noé xuchip utajixik ri ulew, xe'utik taq uva. 21 Jun q'ij ri', xutij k'ya uwal uva xq'ab'ar k'ut, xresaj ri ratz'yaq xch'ani' pri rachoch. 22 Ri Cam, ri u tat ri Canaán, xril k'u ri uch'anakil ri utat, xe' k'u che utzijoxik chke ri rachalal, ri e k'o chirij ja. 23 Arek'u ri Sem xuquje' ri Jafet xkik'am b'i jun saq tz'yaq, xkiya' b'i puwi' ri kiteleb', tek'u ri' xa chkij xeb'in b'ik, xkich'uq ri uch'anakil ri kitat. Rumal chi xa chkij xeb'ok b'ik, xa je ri' man xkil tä ri uch'anakil ri kitat. (Gen. 9:20-23)

Ri kaqariq waral, ajil tz'aqat tatb'anel, are ri umak ri Noé. Ri umak waral are la chi ri Noé xq'ab'arik, wa' we ri' makaj k'ut, man k'o tä k'uyb'al mak che pune' e k'ya kakaj kakita' sachb'al kimak.

We ne k'o jun kab'irik chi ri Noé man kuch'ob' jas kub'an ri ja' che jun, rumal chi man k'o tä jun q'ab'arnoq nab'e. Xane' ri lal kil na la chi aretaq maja' kopan ri q'eqa'l jab', ri q'ab'arik man kiltaj tä wa' chi mak. E k'o nik'yaj winaq kakib'ij chirij ri jasech ri man q'alaj taj we tzij o man tzij taj ri ub'inam Cúpula ri chrij ri q'eqa'l jab'. E k'ya jastaq wa' ri man ujkowinnaq taj utzijoninoq chirij rumal ri qajoq'otaj man kub'ana' taj. Ri jasech ri man q'alaj taj we qastzij o man qastzij taj ri ub'inam Cúpula, ri Cúpula are wa' ri kub'ij chi k'o jun texti'k saq tew chirij ri ulew ri karesaj ri uk'atanal ri q'ij. Kakib'ij k'ut chi ri uva man kach'imirtaj aretaq maja' kopan ri q'eqa'l jab', xuquje' ri xuk'ulmaj ri Noé k'ak' rilik wa'. Je' ri', xane' ri kujkowin che ub'ixik chi wa' we uwachulew ri' k'ak', xuquje' jun k'ak' chapletajik, xane' tajin wi k'o na ri ojer mak, xuquje' rixk'ulmatajik ri' are wa' ri kuk'ut chaqawach chi k'o na.

Kamik k'ut, käpe ri jun nimalaj k'otow chi'aj: ¿"Jasche kutzijoj ri Dios wa' chäqe rixk'ulmatajik? ¿Jasche je' wa' kub'ano? Kub'ij chiqe rumal chi ri kino'jb'al ri e oxib' uk'ajol xuk'am b'i chuxe' ri tzakow itzel tzij xuquje' ri tewchunik chke wa' we ak'alab' ri'. Ri vers. 24 k'a pri vers. 27, je' wa' kakib'ij:

24 Aretaq ri Noé xel ri ja che, xuta' k'ut xuquje' xrilo jas ri ub'anom ri ch'ut uk'ajol che, 25 xuq'alajisaj taq we tzij ri': ¡Itzel tzij b'a puwi' ri Canaán! kux na jun achi ri man nim tä ub'anik xuquje' pataninel chke ri ekeb' rachalal.

26 Xub'ij chu k'u na ri Noé: ¡Chi ri Ajawaxel ri nuDios kätewchi'n ri Sem! ¡Are b'a ri Canaán kux na pataninel rech! 27 ¡Are b'a ri Ajawaxel kanimarisan ri rulew ri Jafet! Xuquje' kak'uji' na pa rachoch ri Sem, ¡are k'u ri Canaán kux pataninel re! (Gen. 9:24-27)

Chila'ampela chi ri Canaán kaqaj ri tzakow itzeltzij puwi', xane' man puwi' tä ri Cam. Utz we kaqaya' qachomanik wa' chirij we ri'. Xuquje' kaqaj kaqaya' ri tzilib'al re ri k'atow chi'aj ritz kab'an wi: ¿A kaqaj wa' ri tzaqow itzeltzij rech ri Cam pakiwi' ri winaq ri e eq'eqab? Ri tzilib'al re wa', chi man kaqaj taj. ¿A mata je' ri' kachomaj la! Wa' we ri' qastzij chi man je' taj, ri Ti'oxalaj tz'ib' man je' tä wa' kuk'utu. Ri ub'anik ri ti'ojalil, ri jastaq ri k'o uloq chupam ri kiti'ojalil ri qanan qatat ri kak'exow ri kiti'ojalil, k'o chupam ri kiti'ojalil, rumal ri uchajil ri q'ij ri katunun chirij, man rumal tä k'u ri mak ri k'o pa ki k'ux.

Ri e ralk'wal taq ri Sem keb'e pa Canaán, xuquje' rumal k'uwa' kanatax ri tzaqow itzeltzij waral. Kux k'u na pataninel ri Canaán chke ri rachalal. Rajawaxik k'ut kaqanataj chi ri nab'e taq keb' jupuq winaq, are' xeb'ux taq ujupuq taq winaq ri Camitas. Ri e keb' e are' e Camitas.

Qila' k'ampe, we tä are ri achi xtz'ib'am wa' we wuj ri', tek'uri' xutzijoj tä chaqe ri umak ri Noé, ub'anom tä jun wa' che we keb' taq jastaq ri': O xuch'uq tä uwi' xuquje' xub'an tä che chi ri Noé are jun achi ri nim ub'anik, o xutzijoj tä wa' chqe jas ri uchomanik ri are' xresaj tä jub'iq' wa' che o xuya' tä ne' uwi' jas ri kaqariq chupam ri tzi'ib'talik chupam ri Ti'oxalaj wuj. Xane' käya' ub'ixik rumal ri Ti'oxalaj Uxlab'axel, k'o jas che. Kaya' kan ub'ixik wa' rech kaqetamaj chi ri Dios tajin kuya' anima' cheke ri tinamit Israel ri kok na chupam ri ulew Canaán. Ri e are' keta'm chi tzaqom itzeltzij wa' puwi' ri Canaán ri', xuquje' k'o jun k'ajsab'al wachaj pakiwi'. Wa' we ri' kuriq jun aretaq kusak'ij jun jub'iq' chik ri Ti'oxalaj Tz'ib', jastane' ri Ojer K'ulwachinik xuquje' ri tzijob'elil ri xaq winaq tz'ib'annoq. E k'ya chike ri e ralk'wal taq ri Canaán e sachinoq.

Tek'uri', wa' we ri' tz'ib'an kanoq rech kak'uji' qeta'mb'al, jas ri karaj ri Ti'oxalaj Tz'ib'. K'o upatan wa' chqe rech kaqetamaj jub'iq' che, ri ub'ayb'oyil ri ti'ojilal. (Mat. 26:41), Ri Qawal Jesus xub'ij chi ri ilom uwach rumal ri ti'ojilal, ti'oj ri', (Jn. 3:6); xuquje' ri taqo'n Pablo xub'ij qas ruk' saqil; utz'ib'am b'i chke ri ajGalatas cap. 2:16, je' wa' kub'ij: Rumal k'u wa', rumal ri ub'anik ri utz taq chak ri kuta' ri Pixab' man k'o tä jun kkanaj jik rumal. (Gal. 2:16) Rumal k'u ri', k'o quk' ri utz'ijob'elil jun achi ri xtzaqik, xuquje' are wa' ri utz'ijob'elil ri ub'ayb'oyil ri ti'ojilal.

Qayo'm ub'ixik chi e k'o ri kakita' sachab'al mak che wa' we umak ri Noè. Qas ruk' saqil, kaqilo ri ub'anik chi ri Noè xq'ab'arik. Kamik k'ut, chi ri lal krajne'

rumal chi lal kojonel, man kaq'ab'ar tä la. Xane' ajil tz'aqat tatb'anel, kraj ne' ri lal xuquje' ri wech in kujb'in chupam ri qatijol kujupan k'u pa jun joq'otaj chi kujetzeltajik jas ri xub'an ri Noè. Kok pa qäjolom, ri itzel rilik ri k'aslemal chupam we uwachulew ri' ri tajin kaqa'n wi ri qak'aslemal. Qila' k'ampe jun k'amb'al no'j, ri achijab' kisochoom billones rech dolares rech kib'ik pa ri ik', aretaq kib'anom k'u wa' we ri', je' tä chi are jun k'olib'al wa' ri utz, rech kub'an jun ri uk'aslemal chupam. Xane' ri qasach waral cho ri uwachulew xaq jub'iq wa'. Xane' ajil tz'aqat tatb'anel, are wa' ri karaj ri Dios, kaqab'ij che, qatijoj qib' rech kaqa'n ri qak'aslemal cho wa' we uwachulew ri'.

Mujsach b'a jas ri kaka'n ri nik'yaj chik, che rilik wa' we jastaq ri' ri kak'ulmatajik. Rajawaxik chi kaqach'ob' rij chi ri Noè man xutzaq tä ri ukolonik; jun jasech wa' ri itzel ri xuk'ulmaj ri man kasach tä makaj wa' che. Are ju ub'aqaril ri ti'ojilal wa', xane' tajin wi koltajinoq. Xuquje' kaqilo, ri ub'anik chi ri tzaqow itzeltzij man xqaj tä puwi' ri Cam, xane' puwi' ri Canaán ri uk'ajol. Man qeta'm tä k'ut jawije' chi' utitz'om wi rib' ri Canaán chupam we jastaq ri', xane' qeta'm chi ri ub'i' kanata'x waral rumal jun jasech wa' pune' man kab'ix tä chäqe. Wa' we ri' man k'o tä re wa' ruk' ri tzaqow itzeltzij rech ri kab'antaj ri winaq we saq o q'eq' ri uyo'm pa jun k'olib'al chke ri winaq. Are jun qatzij jun nimalaj k'axk'ol wa' chi e k'o ejujun ri kakib'ij chi wa' we ri' ke'l kub'ij jun tzaqow itzeltzij pakiwi' ri winaq ri eq'eqab', Xuquje' wa' we ri' man jik tä wa' cho ri Dios. Man k'o tä jun mul wa' xub'ij ri Dios.

Xuquje' wa' we ri' kujuk'am b'i chuk'isb'alil rech ri qatijonik chupam ri cap. 9 rech ri Genésis. Xuquje' kujriqtaj chuchi' ri porta rech ri cap. 10. are jun cap. rech ri kib'i' taq ri qanan qatat. Are' katzijon chikij ri kamon taq ja, xuquje' kuya' chqe jas kitiktajik taq ri aje' taq nimaq taq tinamit rech ri uwachulew. Wa' we jun cap. ri' sib'alaj nim ub'anik wa' rech ri kub'ij chäqe rumal ri uya'ik xikinaj, chomanik, che kamik. Kuya' jub'iq' b'i's chäqe rumal chi man kujkowin taj kaqaya' jub'iq' chik ri qachomanik chirij, xane' kaqil ampe na jas qab'ano rech kub'ana ri joq'otaj che jun k'olib'al chik che we qatijonik. Chujtzijon ampe qas ruk' saqil, wa' we jun cap. ri' are jun cap. wa' ri sib'alaj kaka'y chikij ri keb' oxib' winaq ri kacha' kik'ux chirij ri kichomanik taq ri winaq/etnología, ri kakisolij taq kij ri winaq jawije' epetinoq wi/antropología, xuquje' ri utzijob'elil ri achi cho ri uwachulew.

Ri tata' H. S. Miller, Ri xuk'am ri tijonik xuquje' xux ajtij chrij ronojel ri kichomanik xuquje' ri kib'antajik ronojel ri winaq/etnología, ri ub'anom jun q'alajisanik ruk' taq juch' cho jun wuj jawije' chi' uq'alajisam wi jawije' chi' epetinoq wi konojel taq ri kib'anik ri winaq xuquje' jawije' epetinoq wi ri

kixe'l taq ri nimaq taq tinamit rech ronojel ri uwachulew. kujkowinik kaqariq chila', jawije' chi' ujetinoq wi chqajunal uj.

K'o jun jasech ri sib'alaj q'alaj. Ri e ralk'wal taq ri Jafet man k'o tä jun mul k'o tä ne' ke ruk' ri ramaq ri Israel ri etzaqnoq chupam taq ri tinamit. K'o oxib' utas chupam ri komon ja ke winaq chetaq we q'ij kamik. Are oxib' tas wa' ri enimaq chupam ri nimalaj jupuq winaq cho ri uwachulew. Q'alaj wa' chke ri e'oxib' eralk'wal ri Noè: Ri Cam, ri Sem, ri Jafet. We cap. 10 ri', kuya' ri kixe'l ri we e oxib' alk'walxelab' ri': Ri eralk'wal taq ri Jafet, chupam ri vers. 1-5; ri e ralk'wal taq ri Cam, chupam ri vers, 6-20; xuquje' ri e rak'wal taq ri Sem, chupam ri vers. 21-32.

Ri Jafet xuquje' ri Cam k'a chuxe' uloq wa' we e are' ri xeb'ux nimataq kib'anik. Xuquje' kaqariq chi jun mul chik, ri jun k'amb'al no'j ri xaq junam k'a kamik ri' xuquje' kik'is utzam wa' rumal ri kub'ij ri Biblia. Kaqab'ij che, are nab'e kuya' ri Dios ri juch' ri paqächim apanoq, xuquje' kuya' jun tzij ri k'o re wa' ruk', tek'uri' kuya' jun uk'isb'alil ri jastaq ri' xuquje' man kik'am tä chi uloq jun mul chik ri kab'an tzij chirij. Te k'uri' anaqil, kuya' ri juch' ri k'amowam, ri juch' ri kuk'am b'i jun ruk' ri Cristo, xuquje' kuk'is ch'awem wa' chrij ri juch' ri'. Ri vers. 1-2 rech ri Gen. 10, je' wa' kub'ij:

1 Are wa' ri utzijob'elil ri Sem, Cam xuquje' ri Jafet, rak'wal taq ri Noé, ri xek'uji' taq kalk'wal aretaq ok'owinaq chik ri q'eqal jab'. 2 Ri ralk'wal taq ri Jafet, ri Gomer, ri Magog, ri Maday, ri Javán, ri Mésec xuquje' ri Tiras. (Gen. 10:1-52)

Jas ri kub'ij ri uketb'al ri xqab'ij uloq pa jun nim joq'otaj ri' ri ub'anom ri tata' ri H. S. Miller, ri tata' ri xutijoj rib' chirij ri kib'anik ri winaq, ri ajescitas, ri ajoslavos, ri ajrusos, ri ajbùlgaros, ri ajb'ohemios, ri ajpolacos, ri ajeslovacos xuquje' ri ajcroatas, xeb'el uloq che ri Magog. Ri kiwinaqil ri ajindias xuquje' ri ajiranas, ri ajmedos, ri ajpersas, ri ajromanos, xuquje' ri aje' taq nimaq tinamit romances, jas tä ne' ri aje' taq tinamit, ri ajFrancia, ri ajEspaña, ri ajPortugal, ri ajItalia. Ri eb'ilinoq uloq che ri Tiras e k'o ri, ajtracios, ri ajteutones, ri ajgermanos, tek'uri' ri nik'yaj chik, keb'el uloq ri ajgermanos rech ri releb'al q'ij, xuquje' ri ajeuropeos; ri jagermanos ri ek'o chumox q'ij o ri ajescandinavos; ri ajgermanos ri kepe pa uqajb'al q'ij ri eb'elinoq uloq chke ri ajgermanos ri keb'el ajsik xuquje' ri germanos ri keb'el ike'm; te k'u ri' ri ajanglos, xuquje' ri ajsajones, ri eb'elinoq uloq chke ri ajanglosajona xuquje' ri ajingleses.

Je' ri', man kujkowin tä wa' che ub'ixik ronojel ri ub'ano ri tata' che ujuch'ik chaqawach, xane' are jun tijonik wa' ri sib'alaj nim rilik. Kujkowin wa' che rilik chi ek'ya chäqe ri kujel chupam ri nim k'olib'al ri ub'inam Américas ujelnoq uloq wa' uj che wa' we juch' ri'. Qila' k'ampe chik kamik, ri e ralk'wal taq ri Cam. Ri ver. 6 rech ri Gen. 10, je wa' kub'ij:

6 Ri ralk'wal taq ri Cam, aretaq ri Cus, ri Misrayin, ri Fut xuquje' ri Canaán. (Gen. 10:6)

Wa' we ri' kub'an chaqe chi kaqilo chi ek'o chi na nik'yaj ralk'wal chik ri Cam, xak'une' ri utzaqow itzeltzij ri Noé xuwi xqaj puwi' ri Canaán. Man qeta'm taj jasche man xqaj tä pakiwi' ri nik'yaj chik. Che ri Cus xeb'el wi uloq ri ajetîopes. Che ri Canaán xeb'el wi uloq ri ajfenicios, ri ajhititas, ri ajmarreos, ri ajjebuseos xuquje' ri ajgergeseos. Che ri Mizraim xeb'el wi uloq ri ajegipcios xuquje' ri ajlibios. Ronojel wa' we winaq ri' e are' ajcamitas. Are k'u ri vers. 8-10, je' wa' kub'ij chäqe:

8 Ri Cus are xux utat ti Nimrod, ri nab'e achi ri k'o na uchuq'ab' chikiwach ri nak'yaj chik ri e k'o cho ri uwachulew, 9 Ri Nimrod xux jun kolaj ajtzukunel cho ri Ajawaxel. Rimal la káb'ixik chi: Ri Nimrod are jun kolaj ajtzukunel cho ri Ajawaxel. 10 Ri nimaq taq tinamit rech ri rajwib'al xub'inaj Babel, Érec, Acad xuquje' ri Calné, chupam ri k'olib'al ri xub'inaj Sinar. (Gen. 10:8-10)

Káb'ix chaqe waral chi ri Nimrod are jun achi ri nim ubanik. Qastzij, chi ri karaj wa' we achi ri' are la chi kajawin puwi' ronojel jun taqanik ri kak'uji' puwi' ronojel ri uwachulew. Kurij paranima' chi kux jun nimalaj taqanel puwi' ronojel, xuquje' kaqilo chi xuchib' ub'anik wa' we jastaq ri'. Le are' xux jun nimalaj ajk'yaqanel cho ri Ajawaxel. Kämik k'ut, man ke'l tä kub'ij wa' chi xux jun nim ajchapal awaj ajpajuyub. K'o mul kaqasipaj jun komon uk'yaqb'al jun alaj ak'al, le are' ke'l b'ik xuquje' kuchip uk'yaqik alaj taq chikop xuquje' aretaq katzalij uloq kaqab'ij che: "Chiwila' ampe, jas atk'o jun nuch' Nimrod" Xane', ri Nimrod, ajil tz'aqat tatäb'anel, man xux tä jun chapal awaj ajpajuyub', jun chikop ri karapapik; xane' are' xux chapal ri kanima' ri achijab'. Are' wa' ri kel kub'ij ri k'o waral. Xuquje' ri uchapletajik ri rajawinik are chupam ri Babel, Erec, Acad xuquje' ri Calne, chupam ri ulew re Sinar. Are are' xtikow taq wa' we tinamit ri'.

Kujkowinik kaqariq k'ya tzijob'elil chirij ri Nimrod chupam ri nik'yaj tzijob'elil chik ajuwachulew. Ri Alexander Hislop, chupam ri uwuj "Ri keb'

Babilonia" Kuya' k'ya jastaq chaqe ri man kujoj täwa' chupam kämik, are jun tzijob'elil wa' ri je'l rilik, je'l uta'ik ri taktik ja Babel, man k'o tä keb' chomanik chirij, pa ri Nimrod wa' ri uchapletajik uloq. Are are' wa' xe'umulij ronojel ri winaq aretaq ok'owinoq chik ri q'eqa'l jab' ruk' jun nimalaj chuq'ab' che kimulixik xa pa jun tinamit rech ri are' kopan na nimalaj ajawinel puwi' ronojel ri uwachulew. Le xux jun troxlaj achi, ri xyakow ri Babel, xuquje' jun tzukunel che ri kanima' ri achijab'. Le are' man xniman taj, xuquje' are' uninoch' o uk'exwach ri k'isb'al ajawinel puwi' ronojel ri uwachulew, ri anticristo, ri käpe chi na. Xuquje' are jun achi rech makaj, xuquje' are jun chik jas ri Nimrod. Are k'u wa', ri achi ri k'o chaqawach uj chupam taq we vers. ri'.

Ri nab'e jupuq winaq xeb'el uloq chke ri uk'ajol ri Cam. Rajawaxik kaqak'amowaj wa' we ri'. Sib'alaj man k'ax taj chetaq we q'ij kämik ri kaqa'n qe ri q'el taq jastaq rixk'ut chaqawach chupam ri tijob'al. Ri winaq ri eq'eqab', ri lal utz we kab'an la jun tijonik wa' chikij ri e are' jas ri kib'anik, k'o ub'eyal wa' we käb'an la. Man yo'm tä b'e chela chi käb'an la wa' chupam ri jun cient junab' ri q'atatioq. Ri uchapletajik uloq ri kitzijob'elil ri eq'eqab' winaq chi e are are' wa' enab'e uloq chikiwach ri keb' jupuq winaq ri xek'utun cho ri uwachulew. Ri xeb'el uloq che ri erak'wal taq ri Cam. Ri Nimrod are xux uk'ajol ri Cam.

Man kaqaj tä k'ut kujoj wa' chupam we juch' ri', rumal chi are qatarnem ri k'amb'al no'j ri uyo'm ri Tioxlaj Uxlab'axel chqe. Nab'e kuya' ri juch' ri paqchim apanoq, tek'uri' kuk'is utzam. Chujtzalin ampe pa ri juch' ri kujuk'am b'i ruk' ri Abraham, tek'uri' kujuk'am b'i ruk' ri tinamit rech ri Israel, rech man chunaj taj kujtzijon chirij ri upetik ri Cristo cho ri uwahulew. Are wa' ri juch' ri nim ub'anik chi kaqaterne'j. Ri Dios tajin keb'uya' kan ri nik'yaj winaq pa jub'iq' joq'otaj. Tek'uri', katzalij na kuk' choch apanoq.

Kaqaj kaqanataj apanoq jun che taq ri q'alajisanik ri sib'alaj nim ub'anik ri k'o chupam ri cap. 10 rech we Gènesis, ri ub'im ri tata' ri Saifer chupam ri uwuj; je' wa' kub'ij ri are':"Ri cap. 10 rech ri Génesis sib'alaj q'alaj uwuchil. Maja' k'u kuya' b'e ri Dios chke taq ri tinamit rech keb'in pa ke wi, xuquje' k'o kakib'an che ri utinamit ri Israel, ri tinamit ri Uchom ri eb'elinoq uloq k'a ruk' ri Abraham, keb'uya' kan ruk' jamaril ri nik'yaj taq tinamit chik rech ri uwahulew, jastane' chi xatäjin kub'ij: "Tajin kixinya' apanoq pa jun joq'otaj, xane' kixwaj. In xixinb'anowik. Insuk'uman ronojel ri kik'ulmaj na che ri chweq kab'ij, xuquje' man k'ax tä utasik ri jule' taq kixe'l ri winaq". Are k'u wa' ri kariqtaj chupam we cap. ri'.

Kamik k'ut, ¿Jas k'u che ri esaq taq winaq sib'alaj nim k'ijij che taq we q'ij kämik? Je' ri', kaqakoj uj chi ri jasche kub'ij wa' we cap. ri' chäqe. k'a pa'uchapletajik uloq, are ri e q'eq'ab' winaq wa' ri nim kib'anik. Tek'uri' xpe ri k'exb'alil kumal ri erak'wal taq ri Sem. Chupam taq ri uq'ijol ri David, xka'n jun nimalaj sik'inik che ri kichomanik ri winaq cho ri uwahulew. Rajawaxik kanataj chqe chi, che ri Sem xeb'el wi uloq ri ajsirios, ri ajlibios, xuquje' ri ajarmentos. Chila'ampe la chi man are tä ri ajasirios, xane' are' ri ajsirios. Ri ajàrabes xeb'el uloq che ri Joctàn. Rumal k'u wa', kaqilo chi e k'ya taq jupuq winaq xuquje' nimaq taq tinamit xeq'aljinik chupam ri tzijob'elil. Ri xelb'el uloq che ri Sem. Kämik k'ut rumal ri qilom chik, ujk'o chupam ri q'ij ri' chi ri ewinaq ri esaq k'o k'ijij. Kaqakoj uj chi konojel ri ejupuq taq winaq, pune' eb'elinoq uloq che ri juch' re ri Cam, che ri Sem o che ne' ri Jafet man k'o tä ke'l wi ri', kakik'utu chi man kekowin tä che ajawinik puwi' ri uwachulew. Kaqakojo chi are' wa' ri kuya' ri Dios chaqawach, xuquje' are' jun tinonik wa' ri nim ub'anik ri rajawaxik chi man kasachan tä chqe rech ri qatijoxik qib'. Chujchoman k'u chikij ri e ralk'wal taq ri Sem. Chikixo'l taq ri ralk'wal ri Sem k'o jun ri sib'alaj kanataxik xuquje' nim kab'an che unataxik, qasak'iy ampe chupam uloq ri ver. 21 k'a chupam ri ver. 25 rech we Gènesis ri' cap. 10 je' wa' kub'ij:

21 Ri Sem ri nab'al choch ri Jafet, are xux kitat ri e ralk'wal taq ri Éber, ri e are' xek'uji' ralk'wal. 22 Ri e ralk'wal taq ri Sem are taq wa' ri Elam, ri Asur, ri Arfaxad, ri Lud xuquje' ri Aram. 23 Ri e rak'wal taq ri Aram are taq ri Uz, ri Hul, ri Gueter xuquje' ri Mas. 24 Ri Arfaxad are xux utat ri Selaj. Ri Selaj are xux utat ri Éber. 25 Ri Éber xek'uji' e keb' ralk'wal: Ri nab'e xub'inaj Péleg, rumal chi pa ri uq'ijol ri are' xub'an keb' ri uwachulew; are k'u ri rachalal xub'inaj Joctán. (Gen. 10:21-25)

E k'ya chke ri winaq kiyo'm ronojel uwach je'l taq rilik ri q'alajisanik chirij ri ke'l kub'ij chi ri ulew xujach rib'. Rumal k'u ri qilom, xk'ulmataj jun q'ij chi cho ri uwachulew xk'ulmataj jun jachow'ib'. Xk'ulmataj cho ri uwachulew jun nimalaj k'axk'ol. Kaqakojo chi ri Mosès kuya' apan ub'ixik chupam ri jun cap. chik ri käpena, aretaq ronojel xupank'yajik rib' chupam ri tak'atik ja, xuquje' tajin k'u kub'ij chi pa ri uq'ijol ri Peleg xuquje' ri Joctàn. Xuquje' tajin kaqilo chi are jun q'alajisanik wa' ri man k'ax tä uch'ob'ik. Chupam ri job' vers. ri käpe na, keqariq ri achijab' ri e uk'ajol taq ri Joctàn xuquje' ri ulew jawije' chi' xek'uji' wi: je' wa' kub'ij:

26 Ri Joctán are xux utat ri Almodad, ri Sélef, ri Jazar Mávet, ri Yeraj, 27 ri Hadorán, ri Uzal, ri Diclá. 28 ri Obal, ri Abimael, ri Sabá, 29 ri Ofir, ri

Javilá xuquje' ri Jobab. 30 ri xek'uji' chupam ri k'olib'al ri kuchip b'i pri k'olib'al ri ub'anam Mesá k'a kopan na pri k'olib'al ri ub'inam Sefar, ri k'o pataq ri juyub' pa releb'al q'ij. (Gen. 10:26-30)

Ri k'isb'al taq vers. Kub'ij kan xa pa jun keb' tzij chi konojel wa' xeb'ux uk'ajol ri Sem. Xuquje' kub'ij chupam ri vers. 31-32:

31 Are taq wa' ri e ralk'wal taq ri Sem, rix kuk'aj kib' pa taq jupuq xuquje' pataq ri kich'ab'al, pataq ri kulew xuquje' pataq ri kitinamit. 32 Are taq wa' ri kalk'wal taq ri ralk'wal ri Noé, ri xki'uk'aj kib' e achalaxik xuquje' pataq ri kitinamit. Chke taq wa' ri e japuq winaq ri' xeb'el wi ri aje' taq winaq rix kinojisaj ronojel ri uwachulew aretaq q'axänaq chik ri nimalaj jab'. (Gen. 10:31-32)

Ajil tz'aqat tatb'anel, are jun che ri caps, ri enimaq chupam ri Biblia, xane' man ujkowinnoq taj qatijom qib' chirij qas nojim xuquje' ruk' utzil. Ri lal ilom la, chi are' jun tijonik ri sib'alaj je'lil che jun winaq ri qastzij kel uk'ux che chupam jun qas jikomälaj unik'oxik che ronojel ri komon taq ja ri kech ri winaq xuquje' e k'ya wa' chike kikojom wa' we cap. ri' ri qas q'alaj ruk' wa' we chomanik ri'. Xak'une' ri qe'uj kutak'i' na waral chupam we joq'otaj ri' xuquje' kaqak'is utzam ri qatijonik chupam ri cap. 10 rech we wuj ri' ri Gènesis. Chupam k'u ri jun qachak chik qatijoj na qib' chirij ri cap. 11, ri ujreye'm wi jujun taq jastaq ri sib'alaj nim ub'anik, jastäne' ri uyakik ri tak'atik ja ri Babel. Xuquje' ri uturik ri kitzij pa ri Babel, kaqab'ij che, ri uchapletajik uloq ri k'ya'alaj taq ch'ab'al xuquje' kaqilo ri ujuch'il uloq ri Sem k'a ruk' ri Abraham, rumal chi are jun juch' wa' ri kuk'is utzam chupam ronojel ri Ojer K'ulwachinik. Are b'a je' ri', kaqaye'j k'ut ri tanab'al alaq chupam ri jun qachak chik. Qamalti'oxij chech alaq che we kämik xuquje' jkaraj tä k'u ri Ajawaxel kuya' tä ri nim laj utewchinik puwi' la!